

מרגליות מפרשת השבוע

חקת תשפ"ב

להארות והערות zeevizen@gmail.com

- מדוע אהרן נענש במי מריבה אף על פי שלא חטא?
- ביאור המשל במדרש לבעל חוב שבא ליטול גרנו של לוח ונטל שלו ושל שכנו?
- איזו התנצלות היה יכול לומר משה על שהכה את הסלע, ואיזו פירכא יש על זה, ומדוע אהרן היה יכול לאומרה?
- מה נוכל ללמוד מזה שאהרן קיבל עונש במי מריבה?

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן יֶעֶן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תָבִיאוּ אֶת הַקֹּהֶל הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם (כ, יב).

יֶעֶן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם היה לו לומר, ואמר לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי, אהרן מה חטא, מכאן שהמטפל לעובר עבירה כעובר עבירה, והיה אהרן יכול לומר אני לא חטאתי, אלא שתק וכבש כחו ולא למד על עצמו סניגוריא. ומשה מקלסו שנאמר האומר לאביו ולאמו לא ראיתו, לא עמד לומר עשה בשביל אבא, בשביל אמא שלא תכנס שכולה בג' בניה וכו'. אמר משה, אהרן מה חטא, משל לבעל חוב שבא ליטול גרנו של לוח ונטל שלו ושל שכנו, אמר לו הלוח אם אני חייב שכני מה חטא לך, אף כך אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם אני הקפדתי, אהרן מה חטא, לפיכך הכתוב מקלסו וכו' (ילקוט שמעוני רמז תשסד).

אמנם אם כן קשה עליו למה אמר **שָׁלַח נָא בְּיַד תְּשַׁלַּח**, שאין לו לומר ולהתנצל שלמד קל וחומר מהגר המצרית כמבואר במדרש שהובא לעיל, שהלא הוא אומר שאדרבה הגר שהיא גיורת היא יותר חביבה, ואם כן חטא משה ממה נפשך, או שאמר **שָׁלַח נָא בְּיַד תְּשַׁלַּח**, או על שהכה את הסלע.

אבל אהרן שלא אמר **שָׁלַח נָא בְּיַד תְּשַׁלַּח** יש לו התנצלות על הכאת הסלע שאינו לומד קל וחומר מהגר, שאדרבה הגר שהיא גיורת היא חביבה יותר, על כן העלה לה הבאר ולא לישראל. אמנם אהרן לא רצה לומר התנצלות זו, שלפי זה יהא במשה חטא במה שאמר **שָׁלַח נָא בְּיַד תְּשַׁלַּח**.

וכזה מבוארים שני המדרשים הנ"ל, שאמר משה אהרן מה חטא, בשלמא אני חטאתי ממה נפשך, אבל לאהרן יש התנצלות שהוא סבר שהגר היא גיורת יותר חביבה ואין ללמוד ממנה קל וחומר, ולכן הביא משל לבעל חוב שבא ליטול גרנו של לוח ונטל שלו ושל שכנו, כמו כן כאן מאחר שלמשה לא היתה לו התנצלות זו וראוי לעונש, העניש גם את אהרן ולא קיבל התנצלותו, לפיכך הכתוב מקלסו וּלְלוֹי אָמַר תְּמִיף וְאוֹרִיף לְאִישׁ חֲסִידְךָ (דברים לג, ח). רצונו לומר הכתוב מקלס לאהרן ששתק ולא רצה לומר ההתנצלות הנ"ל בעבור משה, וקיבל עליו את הדין.

(תולדות יצחק פרשת וירא עמ' ע)

[רבי יצחק כץ, רב ודרשן בקראקא. נרפס תנ"א לאחר פטירתו]

והנה שני המאמרים הנ"ל תמוהים, וכי קודשא בריך הוא עביד דינא בלא דינא, ואין המשל דומה לנמשל, שמלך בשר ודם אמר לו שהוא נוטל שלו ושל חברו, אבל הקב"ה איך אמר לו שיעניש את אהרן באם לא חטא כלל.

ונראה לכאור, בהקדים דברי המדרש (בראשית רבה נג, יד) נְדִי סִפְרָתָה אֶתָּה שִׁמְיָה דְּמַעְתִּי בְּנֹאדְךָ (תהלים נו, ט), כאותה בעלת נוד, כשם שכתוב בספר תהלים (לט, יג) שְׁמַעָה תִּפְלְתִי ה' וְשִׁוְעָתִי הֶאֱזִינָה וּגו', אל דמעתי של הגר לא החרשת, אֶל דְּמַעְתִּי אַתָּה מְחַרֵּשׁ, ואם תאמר על ידי שהיתה גיורת היתה חביבה, אף אנכי פִּי גַר אֲנִי עִמָּךְ תּוֹשֵׁב כָּכָל אַבּוֹתֵי. עוד נקדים מדרש (שמות רבה ג, טז) וַיֹּאמֶר בִּי ה' שָׁלַח נָא בְּיַד תְּשַׁלַּח (שמות ד, יג) וכו', הגר המצרית ה' מלאכים שלחת אצלה, לששים רבוא בניה של שרה בידי אתה משלח להצילן. עוד נקדים מדרש (ילקוט שמעוני רמז תשסד) יֶעֶן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי, אמר לו הקב"ה היה לך ללמד מהגר דכתיב (בראשית כא, יט) וַתֵּרָא בָּאָר מִיָּם, ומה אם יחידי שהיה לו זכות אברהם אביו העליתי לו הבאר, ישראל שיש להן זכות אבות וזכות התורה שקבלו וזכות מצות, על אחת כמה וכמה.

נמצא הענין כך הוא, שעל מה שאמר לו הקב"ה שהיה לו ללמוד קל וחומר מהגר יש לומר התנצלות על זה, שדוקא להגר שהיא גיורת והיא יותר חביבה מישראל העלה לה הקב"ה באר, אבל לא לישראל, ועל כן עשה משה רבינו נכון שהכה את הסלע.

* * *

נבדק, ולפי מדרגתו העצומה והנפלאה של משה רבינו נאמר עליו יֶעֶן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי, וכבר אמרו חז"ל (ילקוט שמעוני רמז תשסד)

מכאן נוראות נראה, שאף חטאו של משה רבינו הרי לא יוכל האדם להשיגו אף אם יחיה אלף שנה ויותר, כי הוא דק מן הדק עד אין

על הפסוק (כ, כד) יֵאָסֹף אֶהְרֵן אֶל עַמּוּי כִּי לֹא יָבֵא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר מְרִיתֶם אֶת פִּי לְמִי מְרִיבָה, זהו שאמר הכתוב (משלי י, ג) לֹא יִרְעִיב ה' נֶפֶשׁ צַדִּיק זֶה אָדָם הַרְאִשׁוֹן, שכל הצדיקים שעמדו ממנו נגזרה עליהן מיתה, ואינן נפטרים עד שרואין פני שכינה, ומוכיחין אדם הראשון ואומרים לו אתה גרמת לנו מיתה, והוא משיבן אני בידי חטא אחד, ואתם אין כל אחד ואחד מכם שאין בידו הרבה עונות וכו', והצדיקים נענשין מיתה על ידי עבירות קלות שלא היא אדם הראשון נתפס על ידיהן, לכך נאמר על אֲשֶׁר מְרִיתֶם אֶת פִּי.

ועבירה קלה זו שאף עליה היה יכול אהרן לטעון שהוא לא חטא, והכתוב אמנם משבח על זה, ובכל זאת על שניהם נחקק בתורה הקדושה לעולמי עד יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי וְגו', על אֲשֶׁר מְרִיתֶם אֶת פִּי וְגו', ולא עוד אלא שנענשו בעונש גדול ועצום לְכֵן לֹא תָבִיאוּ וְגו'. וכל כך למה? ללמדך שהנטפל לעובר עבירה כעובר עבירה. כי חטא מחלה היא, והנטפל לחוטא גם הוא נדבק בה!

מי חטא כאן? משה רבן של ישראל הרועה הנאמן - אשר על חטא זה מוכיח הוא את אדם הראשון ואמר לו אתה גרמת וכו', ומי נטפל לו? - אהרן קדוש ה'! ובכל זאת - ללמדך שהנטפל לעובר עבירה - כעובר עבירה, הוי עד כמה עומק דין שמים - המכוסה מבני אדם.

* * *

• מה היה קורה אם משה רבינו היה נכנס לארץ ישראל?

• איזה לקח עלינו ללמוד מענין מי מריבה?

• איך לימוד פרק אחד של תורה יביא לנס שיצאו מים מהסלע?

• מה חשב משה רבינו, שלכן הכה את הסלע ולא דיבר אליו?

• מה היה קורה לעם ישראל אם היו רואים שמלימוד פרק אחד יוצאים מים מהסלע?

ומעתה אם 'אהרן' הנטפל ל'משה' בחטא כזה שלא ידענו אותו ולא נדענו - כך! קל וחומר מידה טובה שמרובה ממידת פורענות חמש מאות פעמים, אם נטפל אדם לעושה מצוה, על אחת כמה וכמה שכרו כפול ומכופל. אם נטפל אהרן לחטא דק מן הדק - שהתערב בתוך נאמנות ומסירות של מצוה - ביד משה רבינו - כך! קל וחומר הנטפל לעושה מצוה גמורה, וקל וחומר בן בנו של קל וחומר עד כמה שכרו של עושה עיקר המצוה עצמה. וכבר אמרו חז"ל (ירושלמי פאה פ"א ה"א) אפילו כל מצותיה של תורה אינן שוות לדבר אחד מן התורה וכו' עיין שם, ואם כן - העוסק בתורה כמה שכרו!, שהרי תלמוד תורה כנגד כולם.

ועוד קל וחומר בדור הזה שבעוונותינו הרבים אין מביט בה, וכתר תורה מונח וכו', ואם ראית ישראל שפשטו ידיהם מן התורה, עמוד והתחזק בה ואחר כך טול שכר כולך (ירושלמי סוף ברכות).

הרי לך מידה טובה כפולה ומכופלת, לא רק הנטפל לעושה מצוה, אלא מצוה עצמה בידך, ולא זו בלבד, אלא תלמוד תורה שהיא כנגד כל המצוות כולן, ובדור שמרפין עצמן מדברי תורה שאתה עומד ומקבל שכר כולך, על אחת כמה וכמה!.

(אור יהל"א)

הַסְּלַע, שנה עליו פרק אחד ועברת על דברי. הנה מבואר שלימוד התורה הוא הדיבור שבכחו להביא לידי נס זה של הוצאת מים מחלמיש צור. אף הדומם כל מציאותו מצד כחו הרוחני האלקי המחיה ומהוה בו. חיותו של הדומם הוא קיום מציאותו בתכונת הדומם, שלא יאבד ויהא לאפס. רצונו יתברך הוא זה שגוזר שכת המחיה והמהוה שבכל העולמות יתגלם בדומם באותה התכונה המיוחדת לו, ובצומח בתכונה המיוחדת לו, וכן הלאה. כח המחיה שבבריאה כולה אחד הוא, ורצונו יתברך קובע פעולת זה הכח. ולכן כאשר רצונו יתברך בשינוי הפעולה של אותו הכח, משתנה תכונת הדבר כפי הרצון העליון.

ובשרשם של דברים אין שום שינוי בין תכונת הדומם לתכונת הצומח, שהכל אך ורק גילוי רצונו יתברך שהוא אָמַר וַיְהִי הוּא צְנוּה וַיַּעֲמַד (תהלים לג, ט). אלא שמסדרי ודרכי ההנהגה, שכל שינוי בתכונה מכפי הסדר התמידי שנערך בששת ימי בראשית, יתהווה על ידי גרמים המסורים בידי אדם.

משה רבינו ע"ה הבין שגרם זה הוא המטה אשר בו חקוק שם המפורש שהוא מקור חיי עולמות, ובהתחברו אל הסלע בהכאה יצא לפועל רצונו יתברך הקובע בחיותו של הדומם לשנותו לתכונת המים הנוזלים. וכוונת השי"ת היתה לגרם אחר, גרם של דבור שיש בו משום קשור מקור חיי עולם לחיות שבסלע, וזה הדבור הוא למוד התורה, שלימוד התורה הוא חיבורו של אדם בן חלד לרצון העליון במקורו ושרשו, ויחודו של זה הלמוד הוא

הרבה דברים נאמרו בזה בדברי רבותינו ז"ל ובדברי קדמונינו ז"ל בביאור חטאם של משה ואהרן במי מריבה. וכל אחד ואחד מוצא מקומו בדברי התורה יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי, ששורש החטא הוא בפגם דק - לפי ערכם הרם של משה ואהרן - בבהירות האמונה. אור האמונה המאיר בנפש האדם מסלק מעליו כל עמעום המביא לידי סטיה, תהא מה שהיא.

התוצאה מחטאם של משה ואהרן היתה העדר קדוש שם שמים בתוככי עם ישראל. והעדר זה גרם שלא היו ראויים להיכנס לארץ כפי המחשבה תחלה, שאז היו כדור שכן דוד בא שיעביר ה' את רוח הטומאה ומלאה הארץ דעה את ה' (אור החיים). ולזאת לא זכו שיכנסו משה ואהרן עמם, שמה שלא נכנסו משה ואהרן לארץ, לבד מה שהיה בזה משום עונש פרטי להם, הנה היה בזה משום עונש לכלל כולו, שהיו מחוסרי אותה ההנהגה הנפלאה של וַיְהִי בְּיִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ (דברים לג, ה), וזהו שאמר משה בפרשת ואתחנן (ג, כו) וַיִּתְעַבֵּר ה' בִּי לְמַעַנְכֶם, ועיין שם בספורנו [זה לשונו, מפני שהייתי מתאוה לקיים אתכם בה שלא תגלו ממנה לעולם, והוא כבר נשא ידו לזרותם].

יש ללמוד מזה לקח גדול עד כמה על האדם למדוד מעשיו, שלא ידע לשער תוצאות מעשיו, ויתכן דבר שיחשבהו לקל והנה הוא קובע בזה כל עתידו.

בין הדברים שלמדונו בזה רבותינו ז"ל, הוא מה שאמרו במדרש (ילקוט שמעוני רמז תשסד) מְרִיתֶם שֵׁאֲמַרְתִּי לָכֶם וְדַבַּרְתֶּם אֶל

שבכחו לעורר כח המחיה המקיים ומהוה, להעמידו על התכונה, אשר יגזור רצונו יתברך. אין כאן דבור לסלע דומם, אלא חבור של חיותו הרוחני של הסלע למקור כל חיי עולם, אשר שם הנוזל והמוצק אחדים המת. וכל האמור בזה, מבואר בדברי הרב ז"ל באור החיים, עיין שם בדבריו הקדושים.

יש לנו להרגיש ולהתעורר מזה, מה זאת שאנו אומרים בברכת התורה אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ תוֹרַת אֱמֶת, וְחַיֵּי עוֹלָם נִטְעַ בְּתוֹכֵנוּ. ואם כך הם הדברים שמהמוצק הדומם אפשר להיות נוזלים בכחה של תורה, הנה מה גדול כחה של תורה לרכך לב אבן שבאדם שיזלו ממנו מים חיים של אהבת ה' ויראת ה'. עלינו רק לדבר אל הסלע, וגדולות ונצורות תצאנה מזה הדבור.

לו חזו ישראל במו עינם כחה של תורה, והיה השי"ת מתקדש בקרבם על ידי אותה ההתעלות לחיי עולם שבלמוד התורה, היו מתרוממים לדרגת פִּי מְלֶאֶה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת ה' (ישעיהו יא, ט) שהיא דרגת תורה בטהרתה, ואז היו כדור שבן דוד בא. ומכיון שלא זכו לכך, היה קשרם וחבורם לארץ אשר ממנה תצא תורה רפוי, ועתידיים היו לגלות ממנה. כניסתם לארץ היתה נעדרת ממשה רבינו ע"ה, שורש התורה בישראל - כאמרם ז"ל משה שפיר קאמרת (שבת קא: ועוד), בתלמידי חכמים שבכל דור ודור. נתעורר נא להכיר ולדעת בכחה של תורה, להכשיר לבנו בלמודה וקיומה, למען נזכה בקרוב לקיומה של הנבואה פִּי מְלֶאֶה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת ה'.

(פרקי אמונה שעורי דעת² מאמר כחה של תורה עמ' רסו)

* * *

- אלו שתי דרכים יש לצדיקים להתפלל על דורם ולפעול ישועות, ומה ההבדל ביניהם?
- מדוע כשהסלע היה קטן היו צריכים להכותו, ועכשיו די לשנות עליו פרק אחד של תורה?

וְדַבַּרְתֶּם אֶל הַסֵּלַע (כ, ח). והכיתם לא נאמר, אמר לו כשהנער קטן רבו מכהו ומלמדו, כיון שהגדיל בדבור הוא מיסרו. כך אמר הקדוש ברוך הוא למשה, כשהיה סלע זה קטן הכית אותו שנאמר (שמות יז, ו) וְהִכִּיתָ בַצּוּר, אבל עכשיו וְדַבַּרְתֶּם אֶל הַסֵּלַע, שנה עליו פרק אחד והוא מוציא מים מן הסלע (ילקוט שמעוני רמז תשסג).

הכל במטהו. אבל לאחר שקבלו ישראל את התורה ומצוותיה, אם כן המים היה צורך בהם ללימוד התורה שלא יתבטלו ממנה. וזה פירוש המדרש כשהיה סלע זה קטן הכית אותו כשהיה קטן שלא היה במדרגה, הוצרך להביא מים בכח וביד חזקה על ידי הכאה בשם המפורש אשר במטה האלקים, אבל עכשיו גדול הוא ישראל וְדַבַּרְתֶּם אֶל הַסֵּלַע, שנה עליו פרק אחד והוא מוציא מים מן הסלע, כיון שכאשר נמצא אחד מבני ישראל שמתבטל מן התורה משום שאין לו מים לשנות עוד, מוכרח להוציא מימיו. וזה הפירוש יַעֲן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כי עכשיו לא ראו כי אם כח שם המפורש, ועדיין אין זה מעלה ארוכה להחזיק אמונתם ויראו כח התורה, ואין זה מחזיק ומפרנס אמונה כמו אם היה מדבר בלי שום שם, כי אם שיאמר עמך ישראל לומדי תורתך צריכים מים, והיה כח התורה הקדושה ניכר ונודע לכל.

(באר שמואל¹)

בפתחה מנכדו³ חגוי הסלע מאמר ה)

* * *

- מדוע היה פחות קידוש שם שמים בזה שיצאו מים על ידי הכאה ולא על ידי דיבור, הרי גם זה נס?
- מדוע התביעה על אֲשֶׁר לֹא קִדְשְׁתֶּם אוֹתִי, שבאמת היה קידוש ה' רק קטן יותר, והלא יש תביעה על שלא קיימו וְדַבַּרְתֶּם אֶל הַסֵּלַע?
- הרי ברור שמשנה רבינו למד כל הזמן, ואם כן די לומר לו לעמוד ליד הסלע, וממילא הוא ילמד שם?
- מה היתה הטענה יַעֲן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי?
- מה שונה נס שנעשה על ידי כוונות ויחודים, מנס שנעשה על ידי לימוד התורה?
- מה פירוש הקל וחומר מה סלע זה שאינו מדבר וכו', שהיו ישראל עושים אם משה היה מדבר אל הסלע?
- מה עלינו ללמוד מענין מי מריבה לכח של לימוד התורה?

לְהַקְדִּישֵׁנִי. שאילו דברתם אל הסלע והוציא, הייתי מקודש לעיני העדה ואומרים מה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה מקיים דבורו של מקום, קל וחומר אנו (רש"י).

¹ רבי יוסף יונה צבי הלוי הורוויץ רבה של אונסדורף. נפטר תשכ"ה.

² רבי מרדכי גיפטר, ראש ישיבת טלז. תרע"ז-תשס"א.

³ רבי שמואל ראזענבערג, רבה של אונסדורף. תר"א-תרע"ט.

וצריך ביאור, למה היה פחות קידוש שם שמים בזה שיצאו מים על ידי הכאה ולא על ידי דיבור, וכי מצד הטבע יש נפקא מינה אם מדברים אל הסלע או מכים עליו, ואם כן לכאורה יש אותו קידוש ה' במה שיצאו מים על ידי הכאה, שגם זה על כרחנו בדרך נס, ואותו קל וחומר הם יכלו לעשות גם עכשיו, שהרי אם אחד יכה על הסלע אפילו אלף הכאות וכי יצאו מים, ולמה היה נחשב נס יותר גדול אם היה יוצא על ידי דיבור.

ועוד צריך ביאור, שבפסוק נזכר שהחטא הוא **יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי**, ובעצם נתקדש שם שמים, אלא היה יכול להיות קידוש שם שמים יותר גדול, ולמה אין תביעה על זה שהקב"ה אמר **וְדַבַּרְתֶּם אֶל הַסֶּלֶעַ** והם לא קיימו את רצון ה' שהרי הכו ולא דיברו, וזה לכאורה תביעה יותר גדולה **מֵעַל אֲשֶׁר לֹא קִדְשַׁתֶּם אוֹתִי** (דברים לב, נא), שאינו עבירה אלא שהיה ביכלתם לעשות קידוש ה' יותר גדול ולא עשו, אבל על זה שהכו ולא דיברו שייך יותר תביעה, וזה לא נזכר בתור עבירה על שלא קיימו את הציווי של **וְדַבַּרְתֶּם אֶל הַסֶּלֶעַ**, אלא הטענה **עַל אֲשֶׁר לֹא קִדְשַׁתֶּם אוֹתִי**. והנה בילקוט כתוב **ודברתם אל הסלע וכו', שנה עליו פרק אחד והוא מוציא מים מן הסלע עכ"ל**.

והנה בפשוטו מבינים שאמר למשה שידבר אל הסלע שיתן מים, אבל למדרש זה מבואר שהציווי היה שישנה עליו פרק אחד, והנה האם הקב"ה היה צריך לומר למשה ללמוד, הרי בודאי משה רבינו למד תמיד, והתוס' (סוטה כא. ד"ה זה תלמיד חכם) כתבו שסתם תלמיד חכם תורתו אומנותו ואינו הולך ד' אמות בלא תורה, ואם כך הוא סתם תלמיד חכם, משה רבינו בודאי לא הלך משהו בלי תורה, ואם כן מה צריך לומר לו **שנה פרק אחד**, ואם המכוון שילמד עכשיו דוקא ליד הסלע, אם כן היה צריך לומר לו רק שיעמוד ליד הסלע ואז ממילא נמצא שילמד תורה ליד הסלע, מאחר שלמד תמיד. ואפשר לפרש שלא היה ציווי שילמד תורה ליד הסלע, אלא הקב"ה אמר לו שאם רוצה שיצאו מים מהסלע שילמד שם תורה, וממילא לא עבר על ציווי ה', שהרי לא נצטווה לדבר, אלא שאם ילמד תורה על יד הסלע יצאו מים.

ולפי זה הטענה **יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי** היתה למה לא עשו שיבואו מים על ידי זכות התורה, שאף על פי שהקב"ה עושה ניסים על ידי צדיקים שמכוונים כוונות לשם שמים, אבל נס כזה שהיה בא בלי כוונות ויחודים אלא על ידי עצם לימוד התורה, היו רואים כמה גדול כח התורה שגורם מהפך בבריאה וכולה בטלה כלפיו, שיוצאים מים מהסלע על ידי לימוד התורה בלי להוסיף כלום, וקידוש ה' הזה הוא יותר גדול מכל קידוש ה' אחר.

ומה שאמרו חז"ל שהיו עושים קל וחומר ואומרים מה סלע זה שאינו מדבר וכו', אין זה משום שלהוציא מים על ידי הכאה זה פחות נס מאשר על ידי דיבור, שבודאי גם יציאת המים על ידי הכאה בסלע זה נס גדול, אבל הקידוש ה' הוא להראות את כח התורה שעל ידי שלומד פרק אחד כל הבריאה כאילו מתבטלת, שאין בריאה רק תורה, וכשיש תורה אין צריך כוונה להביא מים, אלא לומדים תורה ויוצאים מים. והם לא נענשו על שעברו על דבר ה', אלא על שייכלו לעשות קידוש ה' יותר גדול ולא עשו.

והנה במנחות (מא.) אמרו, שאף שאין חיוב ללכת עם בגד שיש בו ד' כנפות ולהטיל בו ציצית, מכל מקום מי שפוטר את בגדו מחיוב

ציצית, בעידן ריתחא מענישים על כך, שאפילו על עשה שאינו חובה בעידן ריתחא מענישים, אבל בזמן רגיל אין עונש כי לא עבר עבירה, שהרי לא מחויב לקיימה.

והנה אם בעידן ריתחא מענישים על כרחך שזה עבירה, שאם אינה עבירה כלל למה נענשים על זה בעידן ריתחא, אלא משמע שיש על זה תביעה אבל לא מענישים על זה בעולם הזה, ובעולם העליון בודאי יתבעו על זה כי שם יש חשבונות אחרים ממה שיש בעולם הזה. כאן מתחשבים עם האדם ולא מענישים על כל דבר, הקב"ה מאריך אף אפילו על עבירה וכל שכן על זה, אבל בעידן ריתחא מענישים.

נמצא שכל מה שאדם יכול לעשות יותר טוב ולא עשה יש עליו תביעה, ואף על פי שלא עבר עבירה ממש שלא ביטל עשה ממש, ואצל צדיקים כמשה רבינו תמיד יש תביעה כזאת ולא רק בעידן ריתחא. והתביעה עליו שאפילו שאי אפשר לומר שעבר על ציווי ה', אבל למה **לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי**, היתה לך אפשרות לעשות יותר, ועל משה רבינו גם זה נחשב תביעה.

והנה אי אפשר לומר שאת משה רבינו תובעים אבל מאנשים פשוטים לא תובעים, כי אם כתוב שבעידן ריתחא מענישים, אם כן על כל אדם יש תביעה, רק שבעולם הזה לא תובעים מכל אדם אבל ממה רבינו תובעים גם כאן. **אם כן מה נענה אם יש אפילו תביעה כזאת על שהיה אפשר לעשות קידוש ה' יותר גדול ועשה פחות, ובשביל זה נגזר עליו עונש כל כך חמור**, וכתוב שמשה רבינו הרבה כל כך להתפלל כמו שאמרו חז"ל בריש פרשת ואתחנן שהתפלל תקט"ו תפילות כמנין ואתחנן, וממש הרעיש עולמות בכל כוחו, ולא רצה להיכנס לארץ ישראל עבור תענוגי עולם הזה, אלא רצה דברים גבוהים מאוד, ובכל זאת נענש כי היה חסר.

ועלינו לראות מה הכח של לימוד התורה, שבשבילה כל הבריאה בטלה ואין טבע. מאבן היה יוצא מים בלי שום דבר, בכדי להראות שכח התורה כל כך גדול. שאם צריך לעשות משהו להראות שעושה בכוונת, זה כבר לא אותו דרגת קידוש ה', הדרגה הכי גדולה זה על ידי תורה.

ואנחנו צריכים להתחזק עד כמה שבאפשרותנו, גם במה שלא מחויבים, אלא שאנחנו לא אווזים עד כדי כך, ומכל מקום צריך לדעת מה זה גדלות התורה, שכל הבריאה כולה בטלה לגבי תורה, ומשה רבינו החסיר שלא לימד מספיק את כלל ישראל שכל הבריאה בטלה לגבי תורה שאז לא צריך כלום.

והנה אנחנו לא בדרגה שמלימוד תורה שלנו יצאו מים מסלע, אבל מה שאנחנו יכולים, שגם אצלנו התורה תעשה מהפך שיהפוך את ליבנו להיות בדרגה מה שכל אחד יכול להגיע, על ידי לימוד ויגיעת התורה אפשר להגיע לדרגה מה שהוא צריך להגיע, לא דורשים מאתנו דרגה כזאת עד כדי כך שעל ידי זה יצא מים מסלע, אבל מה שכן יכול להיות שהאבן שבלב שלנו תתהפך ונגיע לדרגה שאנו צריכים להגיע, וזה על ידי עמל התורה. ובפרט בני תורה שנמצאים בבית המדרש ויש להם האפשרות בלי סוף ללמוד ולעלות ורק צריך לעמול, והקב"ה יתן בלבנו לעמול בתורה, ועל ידי זה נזכה למה שהקב"ה רוצה מאתנו.

(ימלא פי תהלתך)

תורה עמ' לה)